

VAIVA BUKELSKYTĖ

了解中国

UŽDRAUSTOSIOS KINIJOS PASLAPTYS

Egzotiška ir
necenzūruota
– tikroji Kinija
ten gyvenančios
lietuvės akimis

OBUOLYS

VAIVA BUKELSKYTĖ

UŽDRAUSTOSIOS KINIJOS PASLAPTYS

TURINYS

KODĖL KINIJA?	8
KULTŪRINIAI SKIRTUMAI	14
• Kasdienis bendravimas	15
• Kinų horoskopas.....	22
• Pasimatymai ir vedybos.....	26
• Verslo etiketas.....	29
• Keliaujantys kinai.....	30
• Gimtadieniai	32
• Simboliai ir prietariai.....	33
• Dovanojimo etiketas.....	47
• Fizinio grožio samprata.....	53
AR TIKRAI VISI KINAI ATEISTAI?	60
KINŲ VIRTUVĖ, PADIRBTAS MAISTAS IR (NE)EKOLOGIJA	64
ŠUO – GERIAUSIAS DRAUGAS AR MAISTAS?	84
TRUPUTIS ISTORIJS	92
• Didysis Mao šuolis į badą	97
• Kruvina ir audringa Kinijos kultūrinė revoliucija.....	102
• Prieštarinai vertinama vieno vaiko politika.....	106

KINIJOS ARBATOS GĖRIMO KULTŪRA	112
• Arbatos gėrimo ceremonija	115
TRADICINĖS KINŲ ŠVENTĖS IR FESTIVALIAI	122
• Naujieji metai ir Žibintų festivalis.....	123
• <i>Qingming</i> festivalis.....	133
• Kniška Valentino diena.....	136
• <i>Duanwu</i> arba Drakono valties festivalis	136
• Alkano vaiduoklio mėnuo ir festivalis	141
• Mėnulio festivalis	142
ĮSPŪDINGIAUSIŲ VIETŲ KINIJOJE TOP25.....	144
MAŠTANTIEMS APIE ANGLŲ KALBOS DĖSTYMĄ KINIJOJE	200
TRADICINĖ KINŲ MEDICINA	208
• Tradicinė kinų medicina ir mityba	211
• Penkių elementų sistema.....	222
• Tradicinės kinų medicinos patarimai idealiai sveikatai	228
• Akupunktūra.....	240
30 FAKTŲ, KURIŲ GALBŪT NEŽINOJOTE APIE KINIJĄ	246
PRAKTINIAI PATARIMAI.....	256
NUORODOS.....	268

***Mano nuostabiems tėvams
Sandrai ir Valdui, kurie įkvėpė
pažinti pasaulį.***

**KODĚL
KINIJA?**

Daugelis žmonių sužinoję, jog gyvenu Kinijoje, klausia: „Kodėl Kinija?“ Į šį klausimą atsakyti nelengva, nes dėl man pačiai nežinomos priežasties Kinija, jos kultūra, tradicijos ir kultūrinis paveldas mane žavėjo nuo mažens. Tuomet Kinija man asocijavosi su paslaptingu miegančiu drakonu, kurį norėjosi pažadinti ir susipažinti. Vaikystėje apie šią šalį girdėjau iš tėvų pasakojimų, žinojau, kad ten gyvenantys žmonės atrodo kitaip ir kad turi paslaptingą ir labai gražų raštą (kuris, beje, išvertus pažodžiui iš kinų kalbos reiškia Hanų (kinų) dinastijos arba Hanų tautos rašmenys).

Nuo 2005 metų, kai pirmą kartą nuvykau į Šanchajų, Kinijoje lankiausi daugybę kartų. Skersai išilgai išnaršiau šalį su *backpacku*, porą savaitių praleidau tradicinės kinų medicinos stovykloje,

mokiausi tradicinių kinų *qigong* psichofizinių pratimų (jais siekiama sustiprinti žmogaus fizinę ir protinę sveikatą, vidinę harmoniją), dalyvavau tradicinėse arbatos gėrimo ceremonijose, kaligrafijos bei tapybos pamokose, lankiau kinų kalbos kursus, išbandžiau akupunktūrą, meditaciją vienuolyne, gydžiausi tradiciniais kinų medicinos nuovirais ir pan.

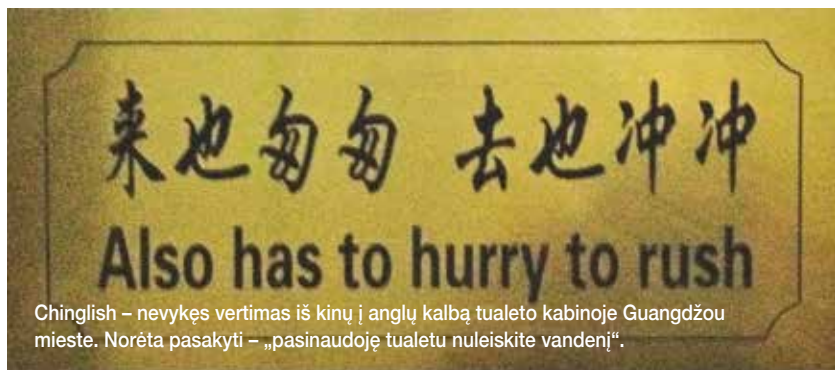
Ir vis dėlto labiau mane žavi ne Uždraustasis miestas Pekino širdyje (XV a. pastatytas imperatorių rūmų kompleksas, apjuostas siena, kuris net 500 metų buvo neprieinamas pašaliniais; jame gyveno imperatoriai su savo žmonomis, sugulovėmis ir eunuchais), garsieji hutongai (siauros gatvelės tarp senovinių mažaaukščių pastatų, dekoruotų margaspalviais fasadais ir raitytais stogais), žymioji Huangpu upės pakrantė Šanchajuje ar kitos „Lonely Planet“ kelionių giduose išgirtos vietos, bet ta laukinė neatrasta Kinija, maži kaimeliai, vietiniai žmonės, žygiai apgriuvusia ir apleista Didžiąja kinų siena, vietos, kurias atrandi, kai nebijai pasiklysti ir nuklysti, arba kurias rekomenduoja draugiški vietiniai.

Per tiek laiko tą drakoną pavyko pažadinti ir su juo susidraugauti, tad kultūrinio šoko, persikrausčiusi gyventi į Pekiną 2014 metais, nepatyrčiau, nes važiuodama žinojau, ko tikėtis. Manęs nebestebina nei vaikai su ant galvos išskustais „Apple“ logotipais, ties užpakaliu prakirptomis kelnėmis, kad gamtiniais reikalams prispaudus būtų galima pritūpti kad ir gatvėje, nei vasarą apkūnūs vyrai išvirtusiais pilvais susisukę marškinėlius į viršų, nes neva ne taip karšta, nei skorpionai ir lervos jų lėkštėse, nei ilgi vyrų nagai, su kuriais nepasibodi pasikrapštyti ausų ir nosies, nei vienodai apsirengusios porelės ar vyrai, nešantys merginų rankines... Net

į besiskrepliuojančius nekreipiu dėmesio, nors ir kaip šlykštu tai būtų, nes tai dalis jų kultūros. Tiesa, vis dar prajuokina *chinglish* (pažodiniai nevykę vertimai iš kinų į anglų kalbą). Kinijoje apstu kelio ženklų, nuorodų ir meniu, išverstų iš kinų į anglų kalbą,

Chinglish – nevykęs vertimas iš kinų į anglų kalbą viename lankytinų objektų Pingjao mieste. Norėta pasakyti – nerūkyti, išversta – nešaudyti.

kurie labai dažnai reiškia visišką nesąmonę arba įgauna ypač juokingą, o kartais ir vulgarią prasmę. Pavyzdžiui, gesintuvas pavirsta rankine granata, laiminga valanda į nelaimingą, patiekalai valgiaraščiuose mėšlu, įspėjimas nemindyti žolės pasakymu, jog maža žolė sapnuoja, įspėjimas nepaslysti ant slidžios kelio dangos – paslysti atsargiai ir pan. Taip pat juokingi ir užrašai anglų kalba ant kinų dėvimų drabužių. Kartą restorane pamačiau su tėvais pietaujančią mergaitę, ant kurios marškinėlių puikavosi užrašas „aš toks girtas, kad noriu mirti“, o ant banko kliento – vyro – megztinio perskaičiau „aš prostitutė“.

Nors man Kinija tapo labai artima ir sava, didžiajai daliai sutiktų kinų Lietuva paprasčiausiai yra *terra incognita*. Tik vienas kitas kinas yra girdėjęs apie Lietuvą, keletas žino, kad gerai žaidžiam krepšinį, o kai jau maniau, jog Pekine gyvenantys kinai niekuo nebenustebins, „Starbucks“ kavinėje sutiktas jaunas kinas išvardijo bene visų mūsų krepšininkų pavardes, o viename renginyje sutikta kinė, sužinojusi, jog esu iš Lietuvos, lietuviškai pasakė „labas“!

Daugybę metų keliaudama ir gyvendama Kinijoje buvau patekusi į įvairias situacijas, sutikau daug įdomių, o kartais ir keistų žmonių, susipažinau su jų papročiais, kultūra, prietarais ir įpročiais, kurie leido suprasti, kokia skirtinga mūsų ir kinų kultūra. Tad kitame skyriuje noriu pasidalyti, mano nuomone, įdomiausiais mus skiriančiais kultūriniais aspektais.

KULTŪRINIAI SKIRTUMAI

Kai 2005 metais „McDonald’s“ Kinijoje pristatė įvažiuojamojo restorano (drive-through) konceptą, kinams tai buvo taip nesuvokiama, kad jie nusipirkdavo maistą, tada pasistatydavo automobilį ir viską nešdavosi valgyti į „McDonald’s“ restoraną.

Apie kinus nekokią nuomonę galima susidaryti lėktuvui dar neįskridus į Kinijos oro erdvę, o pirmą kartą atvykstantiems į šią šalį lengvas kultūrinis šokas turbūt neišvengiamas.

KASDIENIS BENDRAVIMAS

Kitaip nei Vakarų šalyse, kinams įprasta klausinėti apie uždarbį, todėl kiekvienas Kinijoje gyvenantis užsienietis kartkartėmis susiduria su šiuo klausimu. Kartą važiauvau taksi:

Taksi vairuotojas: *Ką veiki Pekine?*

Aš: *Dirbu. Esu anglų kalbos mokytoja, dėstau anglų kalbą.*

Taksi vairuotojas: *Kiek uždirbi?*

Kinai domisi ne tik atlyginimu, bet ir visais kitais įmanomais pirkiniais: kiek kainavo manikiūras, kiek moki už buto nuomą, kiek mokėjai kirpykloje ir t. t., o atsakymą palydi komentaras, pavyzdžiui: „Oi, permokėjai“, „Neblogai“, „Oi, tu labai turtinga“, „Labai brangu, turbūt reikėtų eiti kitur“ ir pan. Tačiau tokie klausimai ir komentarai menkniekis, palyginti su kokiais klausimais susiduria užsienietis vyras, į pasimatymą pakvietęs kinę. Štai mano draugas iš Pietų Afrikos pasidalijo pirmųjų pasimatymų su kine patirtimi. Pasak jo, tai įprasti Pekine ir Šanchajuje gyvenančių kinių klausimai per pasimatymą:

Mergina: *Taigi, kiek tu uždirbi?*

Jis: *Ehm... suma*

Mergina: *Neblogai... Ar jau nusipirkai mašiną ir butą?*

Jis: *Ne, dabar gyvenu Kinijoje, studijuojau.*

Mergina: *O nemanai, kad tavo kaip vyro pareiga yra turėti butą ir mašiną?*

Jis: ...

Kinams tokie klausimai ir komentarai yra savaime suprantamas dalykas, o mums, vakariečiams, kiek nemalonu, ypač kai pradedama pamokslauti ar gilinamasi į finansinius reikalus. Šiaip ar taip, negaliu jų teisti ir sakyti, kad tai blogai. Tiesiog tokia šios šalies kultūra.

Visiškai priešinga fizinio kontakto samprata. Lietuvoje įprasta susitikus apsikabinti, paspausti ranką ar pasibučiuoti. Atsižvelgiant į žmogų, su kuriuo susitinkama, apsieičiama viena iš šių pasisveikinimo formų. Kinijoje, nors tampa vis įprasčiau paspausti ranką, net ir geriausi draugai susitikę neapsikabina ir nepasibučiuoja. Pasisveikinimas apsiriboja galvos linktelėjimu ir *Ni hao* (liet. labas). Matyt, tai galima paaiškinti tuo, jog kinų kultūroje priimta elgtis kukliai ir viešai nedemonstruoti nei emocijų, nei jausmų. Tačiau atsiranda vis daugiau išimčių. Kadangi Kinijoje, ypač didžiuosiuose miestuose, gyvena daug užsieniečių, natūralu, jog tarp jų bei vietinių kinų užsimezga draugystės. Su užsieniečiais draugaujantys kinai prisitaiko prie mūsų bendravimo būdo ir elgiasi laisviau. Kai susitinku su savo draugais kinais, visuomet šiltai apsikabiname ir pasisveikiname.

Lietuvoje visi turime didesnę ar mažesnę asmeninę erdvę, į kurią įsileidžiame ne kiekvieną ir jaučiame diskomfortą, jei kas į ją braunasi, o Kinijoje asmeninės erdvės samprata praktiškai neegzistuoja.

Kinams yra visiškai natūralu einant gatve vis prisiliesti prie kitų ar į juos atsitrengti praeinant, o mums tiesiog norisi atsisukti ir sušukti „žiūrėk, kur eini“! Tai panašu į važinėjimąsi mašinytė atrakcionų parke, kai vis atsitrengi į kito žmogaus mašiną ir nieko neatsitinka. Pradedant perpildytais metro traukiniais, kur žmonės

Spūstys metro. Darbuotojai geltona uniforma padeda žmonėms sutilpti į traukinius juos fiziškai stumdami į vidų tam, kad tilptų kuo daugiau žmonių, bet ir užsidarytų traukinio durys.

stovi prisiploję vienas prie kito ir visai dėl to nesijaudina, baigiant stovėjimu ilgose eilėse parduotuvėse.

Iš pradžių atvykus į Kiniją ir stovint eilėje vis kas nors *naglai* užlįsdavo prieš mane, tačiau, jų supratimu, aš net nestovėdavau eilėje, nes būdavau „per toli“ nuo prieš mane stovinčio žmogaus. Tas „per toli“ – tai tipiška eilė maisto prekių parduotuvėje Lietuvoje. Tad jei Kinijoje stovint eilėje prie jūsų iš nugaros prisiploja vyras, tikrai nereiškia, kad jis seksualinis priekabiautojas, tiesiog jis kinas.

Ladies first... tik ne Kinijoje! Atvykus į Kiniją susidaro įspūdis, kad čia nėra džentelmenų ir kad vyrai kinai yra neišauklėti storžieviai. Jie neatidaro durų, nepraleidžia pirmos, nesulaiko lifto, o į metro traukinį braunasi taip, lyg bėgtų nuo nematomos pabaisos. Tiesa ta, kad kinų kultūroje nėra tokio reiškinio kaip pirmenybė moterims. Pirmenybė skiriama vyresnio amžiaus ir aukštesnes pareigas užimantiems žmonėms, neatsižvelgiant į jų lytį.

Kinai mus išties daug kuo stebina, tačiau, pasirodo, ir jiems mūsų elgesys ne visada suprantamas. Kinams visiškai neaišku, kodėl mes atsiprašome, kai nusičiaudėjame, o aplinkiniai iškart palinki „į sveikatą“. Jų supratimu, čiaudome ne specialiai, tad nėra čia ko atsiprašinėti. Iš pradžių atvykusi į Kiniją ir nusičiaudėjusi iškart iš įpročio atsiprašydavau, bet nė karto nesulaukiau atsako, lygiai taip pat mane ignoruodavo, jei pati kinui palinkėdavau „į sveikatą“.

Kaip kad mums šlykštu jų skrepliavimasis ir spjaudymasis gatvėse, taip ir jiems nemalonu, kai mes šnirpščiamės nosį. Kinai tai net priima kaip įžeidimą ir kartais juokauja, jog vakariečiai taip ir smegenis pro nosį išpučia. Susidaro įspūdis, jog kinai apskritai

niekada nesloguoja, nes niekada nepamatysi kino pučiantis nosį. Kadaisė privačią anglų kalbos pamoką vedžiau mergaitei vardu Guoguo, kuri, kaip ir aš, buvo peršalusė. Pasiūliau jai popierinę servetėlę. Ji ją paėmė, nuėjo į tolimiausią kampatį ir, priešingai nei mes įpratę, vos girdimai šnirpstelėjo ir lyg niekur nieko grįžo prie stalo tęsti pamokos.

Iš visų kultūrinių skirtumų šis man buvo pats netikėčiausias ir netikėjau juo tol, kol nepamačiau savo akimis. Kadangi dekoracijų klausimu mano ir kinų skonis nesutampa, gražesnių kalėdinių žaisliukų ir atributikos nuvažiavau į Pekine esančią „IKEA“. Kinai dievina „IKEA“ ir eina ten... ne, ne apsipirkti, kaip visas likęs pasaulis, o pabendrauti ir praleisti laisvalaikio. Šeimos su mažais vaikais ir seneliais, jaunos poros, pagyvenę senukai ir pavieniai asmenys traukia į „IKEA“ su užkandžiais, termosais su arbata bei knygomis ir žurnalais. Pasirodo, Kinijoje visiškai natūralu ir įprasta įsitaistyti „IKEA“ ekspozicijų salės kambariuose ir ten praleisti kad ir visą dieną. Kinams „IKEA“ ne parduotuvė, bet daugiau atrakcionų parkas, kuriame efektyvūs kondicionieriai gelbėja nuo vasarą alinančio karščio, o žiemą sušildo nuo žvarbaus oro. Vaikščiodama „IKEA“ labirintais pasijaučiau taip, lyg vaikščiočiau po nepažįstamų žmonių namus. Svetainėse, patogiai įsitaisę ant sofų ir kojas užsikėlę ant mažų foteliukų, vyrai žiūri televizorių, moterys sėdi krėsluose ir skaito knygas, su parduodamais žaislais žaidžia vaikai, porelės gulinėja ir darosi asmenukes, anūkams prireikus į tualetą močiutės jau yra paruošusios buteliukus, į kuriuos *sisioja* čia pat, kad ir vidury salės, ant naujos lovos stovintis berniukas. Visi nusivilkę lauko drabužius, tvarkingai pasikabinę

Kinai įsitaisę „IKEA“ ekspozicijų salėse.

ar pasidėję daiktus, nusiavę batus. Dar keisčiau tai, kad niekam nekeista... Ekspozicijų salės lovose, kurių patalynę darbuotojams tenka keisti kasdien, miega žmonės ir jų absoliučiai netrikdo nei pirkėjai, nei kiti laikinieji gyventojai. Darbuotojai ko nors imtis nelabai gali, nes pagal „IKEA“ filosofiją, šiandienos lankytojas gali būti rytdienos klientas.

Lietuvoje esame įpratę mandagiai bendrauti su aplinkiniais, šeimos nariais ir draugais, taip pat labai dažnai sakome „ačiū“, „ne, ačiū“ ir „prašau“. Kinų kasdienybėje šie žodžiai retoki, tiesą sakant, kinams nesuprantama, kodėl mes taip dažnai dėkojame, nes, jų manymu, dėkoti padėjusiam šeimos nariui ar draugui nebūtina, tai parodo nedraugiškus ar šaltus santykius.

Kartą keliaujant autobusu Pietų Kinijoje kažkas meistriškai iš mano kuprinės ištraukė mobilųjį telefoną ir pinigus. Kad ir kokia nesmagi būtų situacija, vis dėlto buvau sužavėta atsitiktinės porelės geranoriškumu ir pagalba. Jie išsiaiškino, kur yra artimiausia policijos nuovada ir kaip iki jos nuvykti, tada mane į ją palydėjo ir padėjo kiniškai užpildyti policijos pareigūnų pateiktas formas. Buvau tikrai maloniai nustebinta ir labai jiems dėkojau, o jie tik juokėsi ir sakė, kad aš per daug dėkoju. Beje, jei kada taptumėte kišenvagių auka, nėra prasmės gaišti laiko ir kreiptis į policiją, nes užpildžius visas jų pateiktas formas vienas pareigūnas tiesiog atsainiai konstatavo, jog keliaudami užsieniečiai turėtų būti atsargesni...

Kinams įprasta lankantis pas ką nors svečiuose vaikščioti po visus kambarius, tad pakvietę kinus vakarienės į namus nenustebkite, jei jie neapsiribos valgomoju kambariu. Kinai nori apžiūrėti visus namus, daiktus ir dar paklausinėti, kiek kas kainavo. Visuomet, kai

namuose organizuojame šventes ar vakarienes, vieninteliai kinai imasi iniciatyvos aplankyti visus kambarius, pakomentuoti dydį, interjerą, vaizdą pro langus, paklausinėti nuomos kainos ir pan., o ypatingų komplimentų sulaukia mano kolegijų mums dovanotas raudonas kiniškos patalynės komplektas, tradiciškai dovanojamas jaunavedžiams kinams vestuvių proga.

Skirtingai vertiname ir akių kontaktą. Mes įpratę bendraudami žiūrėti vieni kitiems į akis, o nežiūrinčius ar vengiančius žiūrėti vertiname kaip nepasitikinčius savimi ar sakančius netiesą. Kinams įprasta bendraujant nežiūrėti į akis, nes, priešingu atveju, tai būtų įžūlu.

Jau daugiau nei metus anglų kalbos privačiai mokau 12 metų berniuką. Kalba jau beveik laisvai, savimi pasitiki, gerai mokosi, tačiau niekada nežiūri į akis, tad per visą kartu besimokant praleistą laiką nė karto neturėjome jokio akių kontakto. Kalbėdamas su manimi jis žvilgčioja visur, išskyrus į mane. Ir tai nėra jo asmeninė problema, tiesiog tokia kultūra.

Net ir kalbėdami viešai mes siekiame palaikyti akių kontaktą su auditorija, o kinai, priešingai, daro viską, kad tik neužmegztų akių kontakto su auditorijoje sėdinčiais žmonėmis.

KINŲ HOROSKOPAS

Dažnas lietuvis iš horoskopų pasijuokia, jais netiki ar net neskaito, o kinams konsultacija su astrologu yra savaime suprantamas ir svarbus dalykas. Astrologų patarimų kinai prašo ne tik rinkdamiesi vyrą ar žmoną, bet ir planuodami vestuves bei rinkdamiesi joms

sėkmingiausią datą, planuodami kūdikį ir jo gimimą, sprendami finansinius ar su karjera susijusius klausimus, o užklupus ligai astrologų prašoma patarti dėl tinkamiausio gydymo būdo.

Tradicinės kinų medicinos gydytojo paskirtų gydymo būdų, tokių kaip akupunktūra, laikas ir data taip pat derinama atsižvelgiant į paciento horoskopą.

Dvylika kinų horoskopo ženklų.

